

DAGENS FRÅGOR

Bomb i försvarsfrågan. Publiciteten kring de svenska försvarsproblemen — på gott och ont — har efter beredskapsårens enighet och forcering ingen gång varit så livlig som under de senaste månaderna. Det var de skandinaviska paktförhandlingarna som gav upptakten; förhandlingarna kring den nu undertecknade Atlantpakten bildade därefter den effektfulla bakgrunden. I dag står Sverige ensamt mellan öst och väst.

Tre linjer framträder särskilt tydligt i debatten, som i övrigt varit åtskilligt förvirrad och i mycket vanställd av lösa funderingar och okunnighet om fakta i målet. Främst slår en kanske det med jämna mellanrum uppdykande påståendet, att vårt försvar i nuläget skulle vara det starkaste i Europa väster »järnridån» med undantag endast för Englands. Tesen varierar stundom till rubriken »Sveriges försvars standard högst bland småstater» (MT 17.3). Oavsett det faktiskt tvivelaktiga i dessa påståenden ger de närmast anledning till två reflexioner. Den ena är, att ett försvarsväsendes värde och styrka självfallet måste bedömas i relation till dess uppgifter; de nämnda omdömena gör inte så och saknar därför värde. Den andra är, att påståenden av detta slag inger den mindre kunnige — och denne är i förkrossande majoritet hos vårt folk — en falsk säkerhets-, ja överläghetskänsla, som sannerligen är föga motiverad. Den stora massan bibringas så den farliga tron, att »allt är bra som det är», gärna kanske med tillägget, att det bara är den obotfärdiga högern och »militärerna» som med sina ständiga krav äventyrar enigheten.

Den andra linjen i debatten har varit den nästan enstämmiga kören av politiska ledare, som manat till uppslutning kring försvaret. »Försvarets effektivitet måste bevaras.» »Pessimismen är förvånande.» »Sverige har i dag tillgång till ett försvar långt starkare än 1939.» »I det nya läget är det av särskild vikt, att vårt försvar vidmakthålles och förstärkes.» Särskilt regeringschefen och försvarsministern har slösat med maningar av denna innebörd. Det propagandistiska resultatet av allt detta tal är, att »the man in the street» i än högre grad tror att allt är väl beställt med försvaret. När t. o. m. de gamla antimilitaristerna, den regerande socialdemokratien, låter sitt handlande styras av sådana paroller, så måste ju allt vara gott och väl — åtminstone ur försvarets synvinkel. Härtill bidrar också minnena av samlingsregeringens och dåvarande försvarsministerns kraftfulla insatser under beredskapsåren.

Det tredje och skarpt kontrasterande inslaget i debatten, särskilt under de båda senaste månaderna, har varit de militära chefernas framställningar och framträdanden i tal och skrift. Här möter man *krav* på åtgärder, delvis omedelbara och av avsevärd omfattning, för

att sätta försvaret i stånd att lösa sina uppgifter. Karakteristiskt är ju, att överbefälhavarens bekanta framställning från mars i fjol, upprepad och understruken i november, ännu i det stora hela inte föranlett några åtgärder från regeringen. I statsverkspropositionen till årets riksdag motiveras denna regeringens negativa hållning med bl. a. frasen: »Även försvaret är på längre sikt beroende av att den ekonomiska jämvikten återställes genom att det nu planerade exportprogrammet förverkligas.» Försvarsministern har i annat sammanhang såsom ytterligare förklaring yttrat: »Men regeringen bedömer icke nu läget så att omedelbara krigsrisker föreligger.»

Sammanfattningsvis kan man alltså av den senaste tidens försvarsdebatt konstatera, att den å ena sidan varit ägnad att lugna den allmänna opinionen och invagga den i säkerhet — regeringens linje —, medan å andra sidan försvarets ansvariga chefer med kraft (men utan gehör!) påvisat lägets vanskligheter och riskerna med ett försvar, som alltjämt uppvisar stora luckor och allvarliga brister. Motställningen mellan ståndpunkterna är uppenbar.

I detta läge levererade regeringen på Nordens ödesdag den 9 april en veritabel bomb i försvarsfrågan. Utan att vederligen de ansvariga militära myndigheterna eller ens de övriga politiska riksdagsgrupperna fått tillfälle att ta ställning, dikterade statsministern till statsrådsprotokollet sin syn på försvarsfrågan — som utgångsvärde för en ny försvarsutredning. Redan tillvägagångssättet strider mot tidigare praxis. Men sakinnehållet gör det ännu mer. I korta satser fastslår statsministern, att »flygvapnet med sin höga beredskapsgrad och sin stora rörlighet kan betraktas såsom vår första försvarslinje, i all synnerhet vid ett överraskande anfall mot vårt land», att »en avvägning mellan det militära försvaret och civilt försvaret göres i ett sammanhang beträffande såväl de materiella som de personella resursernas fördelning inom en för militära och civila försvarsändamål gemensamt fastställd kostnadsram» samt att »försvarets kostnader icke böra få på längre sikt nämnvärt överskrida deras nuvarande andel av nationalinkomsten».

I sak innebär ju detta, att regeringen utan att låta sig besvärmas av några sakkunniga strategiska överväganden själv verkställt en ny avvägning mellan försvarsgrenarna; vidare att det nu — särskilt mot bakgrunden av de tidigare antydda framställningarna från de militära myndigheterna — måste bli fråga om en *nedrustning* av både armén och marinen; och slutligen att det notoriskt försummade civilförsvaret nu också skall klämmas in som konkurrent om de godtyckligt maximerade miljonerna i försvarsanslagen. Morgontidningens rubriker den 10 april ger klart — och ack så lugnande! — besked om innebörden i den nya given: »Moderniserat försvar stärker beredskapen» (om statsministern i statsrådsprotokollet) och »Nuvarande kostnaderna för försvaret ökas ej» (om statsministerns tal i Nyköping kvällen innan). Här framträder i förgrovd form den ovan påtalade tendensen i den politiska förkunnelsen — lugn, allt är bra och skall bli ännu bättre, men det skall inte vålla några extra kostnader eller besvär! Det verkar, av en hel del pressuttalanden att

Dagens frågor

döma, som om man på många håll verkligen tror, att försvarets effektivitet, närmast då arméns och marinens, kommer att ökas bara man minskar anslagen tillräckligt. Ungefär samma syn alltså, som landshövding Sandler så effektivt (men utan framgång!) gisslade vid fjolårsriksdagens minskning av de värnpliktigas utbildningstid.

Hur skall man nu bedöma detta regeringens initiativ? Är det bara ett sken för att partipolitiskt dölja de 63 nya miljonerna till flygvapnet (plus de årliga merkostnaderna på 6—11 milj.)? Eller är det det gamla vanliga knepet att skjuta ifrån sig en besvärlig fråga genom att överlämna den till en utredning — och därefter vid förefallande behov åberopa utredningen som motiv för inställda handlingar? Eller tycker man rentav — förflugna tanke! — att enigheten mellan försvarsgrenarna nu plötsligt blivit så stark, att man måste vidta lämpliga åtgärder för att på nytt splittra den militära opinionen? Att man tvingas söka motiveringen efter sådana, saken ovidkommande linjer visar kanske bäst, hur lösligt det sakliga underlaget verkar. Den enorma åsiktsförskjutningen framträder särskilt tydligt vid en jämförelse med vad dåvarande försvarsminister Sköld gav 1945 års försvarskommitté som arbetsunderlag.

Här är inte platsen att närmare diskutera statsministerns nya teser; det blir kanske tillfälle att återkomma på den punkten. Påpekas bör blott, att årets försvarsanslag icke ge en rättvisande bild av de verkliga kostnaderna för en organisation av den omfattning försvaret nu har. Genom att en rad frågor har skjutits på framtiden, har anslagen konstlat kunnat hållas nere, till nackdel givetvis för försvarets effektivitet på längre sikt. Det bör ytterligare konstateras, att en utredning om avvägningen av försvarskostnaderna ingalunda i och för sig kan anses vara av ondo; tvärtom, men den borde fått vara *obunden och förutsättningslös*.

Slutligen och som en ringa tröst kan man inte låta bli att i det här sammanhanget tänka på vår senaste stora försvarsutredning, 1945 års försvarskommitté. Den lyckades med konststycket att dels på alla väsentliga punkter frångå de ursprungliga direktiven, dels framlägga ett betänkande som när det äntligen blev klart redan korrigerats av utvecklingen i världen och som därför ovanligt snabbt »lades till handlingarna».

Den kinesiska kommunismen Under februari och mars månader var alltmer rysk-orienterad. det ont om nyheter från Kina. Efter Peipings kapitulation i början av februari avstannade alla militära operationer på bägge sidor utan att någon formell vapenvila ingåtts medan fredsförhandlingar pågingo i Peiping. Dessa strandade till sist då kommunisterna insisterade på »ovillkorlig kapitulation» av hela den nationalistiska armén. Då regeringen icke kunde gå med på detta villkor, återtog kommunisterna offensiven omkring den 12 april, och redan efter något mer än en vecka övergick de Yangtsefloden på en bred front mellan Wuhu och Chinkiang på bägge sidor om Nanking. Under denna operation inträffade den beklagliga beskjutningen av neutrala brittiska krigsfartyg på Yangtsefloden med svåra förluster

av döda och sårade, vilken kan få storpolitiska konsekvenser. Än så länge har effekten endast varit att på ett flagrant sätt demonstrera det brittiska imperiets nuvarande svaghetstillstånd.

Efter övergången av Yangtse vände de kommunistiska arméerna rätt österut, tydligen med Shanghai som mål. Den snabbhet med vilken denna frontförändring utfördes vittnar gott om dessa arméers manöverduglighet och goda ledning, även om man tar i betraktande det antagligen mycket svaga motståndet som mötts. Nu (den 2 maj) är vad som återstår av Shanghais garnison helt isolerad på den halvö som bildas av Yangtsefloden i norr och Hangchow bukten i söder. En del av nationalistiska trupperna lär ha undkommit i sista minuten över Hangchow och bildat någon slags front utmed Chientangfloden, vilken utmynnar just vid denna stad, men även deras ställning är nog rätt så hopplös.

Under den relativt lugna tid som följde på Peipings kapitulation har pressen, speciellt i USA, varit full av spekulationer över det segrande kommunistpartiets framtida politik, i all synnerhet dess inställning till Sovjet-Ryssland. Man har trott sig märka att de kinesiska kommunisterna icke böra betraktas som Moskvas och Kominforms lydiga verktyg, utan i stället äro av typ Tito, alltså av distinkt nationell läggning, oberoende av och t. o. m. i opposition till Moskva.

I belysning av de senaste veckornas händelser förefaller det som om allt detta varit intet annat än vad man kallar för önsketänkande. Jugoslaviens oberoende ställning gentemot Sovjet-Ryssland betraktas helt naturligt i USA med det största gillande, och de amerikanska journalisterna i Kina skulle säkert helst vilja rapportera till sitt land, att Kinas kommunister gå samma väg. När den nationalistiska garnisonen i Peiping i början av februari kapitulerade utan allvarliga strider fanns där icke mindre än 17 utländska journalister. De meddelade, att det hela gått med utomordentligt lugn och ordning och att kommunisterna helt enkelt hade övertagit den gamla administrationen utan personalförändringar och till och med gått så långt att de behållit nationalregeringens pressensor.

Vidare sades, att den nationalistiske kommandanten i Peiping, general Fu Tso-yi, vilken utan tvivel var den gamla regimens dugligaste militäre ledare och därför av kommunisterna speciellt utpekats som »krigsförbrytare», kom mycket bra överens med sin kommunistiske f. d. motståndare general Lin Piao, och att den senare utverkat att Fus namn ströks från listan på de värsta krigsförbrytarna. Från intervjuer med kommunistledare — men väl att märka icke de högsta — tycktes framgå, att dessa endast önskade få igång det kommersiella livet precis som förut utan att på något vis ingripa mot gammal tradition. De utländska journalisterna fingo telegrafera nästan hur mycket de ville, och tillfredsställelsen med kommunistregimen var allmän. Men denna »smekmånad» räckte precis en månad och inte mer. Den sista februari fingo journalisterna ett meddelande om att deras närvaro i Peiping var obehövlig, eftersom inga telegram eller brev hädanefter finge avsändas. Järnridån gick ned i öster lika obevekligt som i väster, och vad man får veta från Peiping

är numera aldrig annat än officiella kommunikéer med allt vad detta innebär.

En del fakta ha emellertid sipprat ut av betydelse för en bedömning av den kommande utvecklingen. För det första har bland kommunisternas ledare åter börjat att nämnas ett namn, som i många år varit helt bortglömt. Det är Li Li-san, vilken under kommunisternas tid i Yenan konkurrerade med Mao Tse-tung om ledarskapet inom partiet. Han lär ha varit inbjuden till Moskva för att, som det heter, »fullborda sina kunskaper om marxismen». Hur som helst har han återkommit till Kina och i amerikansk press nämnts som »administrator» i Manchuriet. Li Li-san har länge varit känd för att vara ännu mer Moskva-trogen än Mao Tse-tung, och hans senaste år i Ryssland ha säkert befäst honom i den sanna tron. Vid sitt första offentliga framträdande efter sin återkomst lär han på det bestämdaste ha förnekat att den kinesiska kommuniströrelsen har något med Tito att göra, utan i stället är obetingat ansluten till den internationella socialismen med Sovjet-Ryssland som ledare. Om han blivit »administrator» i Manchuriet tycks han ha börjat sin regering i full överensstämmelse med vad som praktiseras i andra länder, som blivit omvända till »folkdemokrati». Det har rapporterats från Mukden, att alla universitet i Manchuriet skola ge speciella kurser i kommunistisk socialpolitik för att på detta sätt utdanna landets blivande herrar. Ett annat något senare telegram har omtalat att 2,000 studenter i Peiping samlats i ett »koncentrationsläger» för att grundligt lära sig samma sak.

Det är obekant om numera någon mera djupgående slitning existerar mellan Mao Tse-tung och Li Li-san. Men man kan nog anta att den förre är eller har varit mer nationellt anlagd och icke velat nöja sig med att alltid vara ett lydigt verktyg åt Stalin. Hans handlingsfrihet är väl dock numera ytterst begränsad. Dagen innan Atlantpakten undertecknades, utfärdade han en förklaring med en försäkran om att Kinas kommunister förpliktade sig att kämpa tillsammans med Sovjet-Ryssland om ett krig utbryter till följd av den nya pakten. Två dagar senare beviljade representanthuset i USA 54 miljoner dollar till hjälp åt det icke-kommunistiska Kina. Summan hade redan för länge sedan ställts i utsikt men betalningen uppskjutits till dess situationen i Kina klarnat. Att pengarna nu ställts till förfogande kan innebära, att den amerikanska regeringen anser den nuvarande regimen i det nationalistiska Kina vara tillräckligt liberal och demokratisk för att kunna påräkna stöd. Det kan också innebära, att State Department tagit ad notam kommunisternas öppenjärtiga deklARATIONER. Det *kan* ju vara en tillfällighet, att voteringen om hjälpen till Kina ägde rum just två dagar efter att Mao Tse-tungs förklaring offentliggjorts. Men det är nog en händelse, som ser ut som en tanke.

Inom den nationalistiska regeringen har man tydligen rensat bort de ultra-konservativa ministrarna för att göra en kompromiss med kommunisterna möjlig och på samma gång följa general Marshalls råd. Men man kan knappt tro att den nya regeringens politik blir

så olik den gamlas, även om de flesta av dess medlemmar äro nya män, kända för sina liberala och demokratiska tendenser. Till premiärminister utnämndes med den lagstiftande yuans gillande general Ho Ying-chin, vilken i nära tjugo år med korta uppehåll varit krigs- och senare försvarsminister i Ching Kai-sheks regering. Av denna anledning torde bliva mycket svårt för honom att någonsin kunna åstadkomma en kompromiss med kommunisterna, då dessa upprepade gånger förklarat att deras mål i första hand är att få ett totalt slut på den gamla regimen i landet. Hans namn förekommer också på kommunisternas lista över »krigsförbrytare», vilkas utlämning och bestraffning tycks ha gjorts till ett oeftergivligt villkor för fred.

Den amerikanska politikens gigantiska misslyckande i Kina under åren efter det andra världskriget har naturligtvis förorsakat en hel del oro och självrannsakan bland den amerikanska allmänheten. För att få klarhet i denna fråga utsände The New York Sun ett frågeformulär till en hel del journalister och andra som ansågos vara experter på Kina. Frågorna voro: 1) Varför hålla kommunisterna på att vinna inbördeskriget? 2) Vad kan och bör USA göra i den kinesiska krisen? De besvarades av 14 kända män, däribland journalisterna Edgar Snow, Owen Lattimore och John Fairbank, f. d. inrikesministern Harold Ickes samt två missionärer, som i många år haft sin verksamhet i Kina. På den första frågan svarade nästan samtliga ungefär följande. Kommunisterna vinna kriget, därför att de

1) rent militärt sett äro bättre ledda än sina motståndare,

2) ha en bättre moral än dessa, emedan de inse att de ha ett mål (förbättrade levnadsförhållanden) att slåss för, och tro att deras ledare kunna föra dem till detta mål.

Till sist har 3) hela det kinesiska folket, inbegripet icke-kommunister, förlorat allt förtroende till den korruperade och odugliga Kuomintang-regimen.

På den andra frågan svarade samtliga med undantag av två, att USA omedelbart borde stoppa all militär och annan hjälp till det nationalistiska Kina, och låta kineserna finna sin frälsning själva utan att på något sätt ingripa. När senare en ansvarig regering stabiliserats, naturligtvis helst en koalitionsregering i enlighet med Marshalls råd eller även eventuellt en ren kommunistisk regering av Tito-karaktär, borde man i all vänlighet söka komma till tals med denna och erbjuda den hjälp som önskas. De två som hade avvikande mening voro egendomligt nog de två missionärerna, som yttrat sig. De tillrätte en fortsatt vittgående militär och ekonomisk hjälp till den nationalistiska regeringen, och även, om så påfordras, amerikansk militär intervention. Denna från detta håll onekligen något förvånande inställning kan väl delvis förklaras genom kommunisternas upprepade gånger proklamerade kristendomsfientlighet. Så t. ex. har en amerikansk missionär i Tsinan, huvudstaden i Shantung, vilken nu är i kommunisternas händer, rapporterat att han fått tillstånd att hålla sina skolor öppna endast på villkor, att kommunistiska lärar, inbegripet ateism, bli föremål för undervisning. Detta är naturligtvis för honom fullständigt omöjligt.

Svaren på den första frågan förefalla att vara fullt riktiga. Det råd, som givits av de två missionärerna, såsom svar på den andra frågan, är väl nu omöjligt att följa. Men vad de övriga tillrätt förefaller att vara blott en vacker dröm, som knappt kan tänkas bli verklighet inom en rimlig tid. Man måste i hela världen, och icke minst i USA, sätta sig in i att den blivande regimen i Kina blir helt kommunistisk och allt mer beroende av Moskvas diktamen.

Under de senaste veckorna har det upprepade gånger rapporterats i pressen att Chiang Kai-shek förbereder en »come-back» genom att på Formosa samla en stor och väl rustad armé, vilken så småningom under hans ledning är avsedd att landsättas på fastlandet för att krossa kommunisterna. Att en sådan plan existerar är otvivelaktigt. Så t. ex. vet man att Chiang Kai-shek vid sin avgång som president tog ut en stor del av riksbankens mycket lilla metallkassa och deponerade den på Formosa. Vidare ha en del elittrupper anlänt till Amoy (en hamnstad på fastlandet mitt emot Formosa), för överskeppning till ön, bland andra Chiang Kai-sheks egen livbrigad jämte stora enheter tillhörande flygvapnet och andra. Om planen verkligen en gång kommer till utförande är det ganska troligt att Chiang kan hålla sig på Formosa ganska länge, mest tack vare sitt flygvapen som nog är ganska stridsdugligt; kommunisterna sakna än så länge nästan helt ett flygvapen. Men en expedition till fastlandet blir nog i alla händelser ett vanskligt företag med ringa möjlighet till framgång.

Kraftkoncentrationen i Sovjetunionen. En utländsk journalist i Moskva får ständigt huvudvärk på grund av svårigheten att skaffa nyheter, säger londontidningen *The Economist* i sin artikel »Männen i Kreml» (2.4.49). Han lever där omgiven av en tystnadens mur, som isolerar honom från folket och informationskällorna, så att alla verkliga händelser kommer som fullkomliga överraskningar, och den förbryllade världen endast kan hänge sig åt dunkla spekulationer över deras innebörd. »Ingen paragraf i de ryska protokollen har antytt vad som håller på att äga rum; inga välunderrättade kretsar har avslöjat sitt vetande; mr. Drew Pearson har inte fått några kopior av hemligstämplade dokument.»

Bedömningen av vad som verkligen håller på att äga rum i Sovjet måste under sådana förhållanden byggas på en mycket fragmentarisk grundval. Den enda vägledningen är sovjetpressens väl dolda upplysningar. Det är som att lägga ihop ett ytterst komplicerat puzzle eller att tyda ett svårt chiffer.

Molotovs, Mikojans och Bulganins frikoppling och Vosnesjenskis avkoppling från den ryska diplomatins, ekonomiska politikens och militärmaktens omedelbara ledning har mest sysselsatt världen i detta sammanhang, och endast några sporadiska uppgifter om andra omplaceringar på mindre betydande poster i sovjetregeringen har låtit oss ana, att förändringarna i själva verket går avsevärt djupare än vad de knapphändiga informationerna medger. Studerar man dock sovjetpressen från senaste tiden mellan raderna utvinns man en

bild av en väldig och ännu pågående kraftkoncentration i Sovjet för alla eventualiteter — av en nästan krampaktig ansträngning för att uppbåda alla kraftresurser inom Kremels maktsfär efter linjer, som på sitt sätt påminner om Stalins »inre krig» 1936—1938, då han koncentrerade sovjetdiktaturen inför det väntade andra världskriget.

Pravda publicerade den 16 mars en hel rad förordningar av högsta rådets presidium — undertecknade av presidiets ordförande N. Sjvernik och första sekreterare A. Gorjkin — rörande ombyten på de viktigaste platserna i regeringen, presidiet och högsta domstolen. Två dagar tidigare hade högsta sovjet enligt Pravda (14.3.49) godkänt flera av sovjetregeringen utfärdade lagar och förordningar om den högsta statsförvaltningens omfattande centralisering. De viktigare förändringarna har varit:

1) A. Vysjinski utnämndes till utrikesminister efter V. Molotov, som alltjämt behållit sin post som vicepremiärminister, och N. Gromyko utnämndes till förste viceutrikesminister. 2) M. A. Mensjikov i stället för A. Mikojan till utrikeshandelsminister, men Mikojan stannar på sin post som vicepremiärminister. 3) Marskalk A. M. Vasiljevski utnämnd till försvarsminister i stället för marskalk N. A. Bulganin, som dock alltjämt innehar sin post som vicepremiärminister. Marskalk Sokolovski utnämnd i stället för Vasiljevski till förste viceförsvarsminister. 4) N. Vosnesjenski avpolletterades både från Gosplans (statens planeringskommission) ledning och från vicepremiärministerposten. 5) Maksim Saburov utnämnd till ordförande för Gosplan och Jefremov till vicepremiärminister. 6) Grigori Sturua (Georgien) och Nikifor Natalevitj' (Vitryssland), avpolletterades från högsta rådets presidium och dess viceordförandepost och ersattes med Vasili Kozlov (Ryssland) och V. Gogua (Georgien). Stalins förtroendemän i ekonomiska frågor A. Kosjygin blev minister för lätta industrin efter Vosnesjenski. Leningrads partipåve efter Sjdanov, Pjotr Popkov, avkopplades nu totalt från högsta rådets presidium liksom redan i januari från generalsekreterareposten för Leningradområdet.

Förvaltningens centralisation: 1) Man har nu skapat ett enhetligt förrådsministerium i stället för två tidigare, 2) ett enhetligt skogsindustriministerium i stället för två tidigare, 3) ett speciellt metallindustriministerium, 4) ett enhetligt ministerium för kemiska industrin genom sammanslagning av två tidigare ministerier, 5) ett ministerium för lätta industrin genom sammanslagning av textilministeriet och ministeriet för lätta industrin, 6) ett ministerium för oljeproduktion genom sammanslagning av två ministerier och några statliga koncerner, 7) ett fiskeriministerium i stället för två, 8) ett kolindustriministerium i stället för tre tidigare, 9) ett ministerium för livsmedelsindustrin i stället för två tidigare och 10) ett ministerium för byggnadsindustrin genom diverse sammanslagningar.

De ovan uppräknade ombytena i sovjethierarkins högsta topp är ingalunda särdeles sensationella, även om några mindre stjärnor gallrats och nya sådana dragits närmare Kremels konstellation. Endast en första rangens man har helt försvunnit från scenen (Vosne-

sjenski) och några dii minores degraderats. Den inre kretsen kring Stalin har i stort sett förblivit densamma som förr, såsom framgår även av ett märkligt meddelande, publicerat på en framträdande plats på första sidan i Pravda den 2 april. Detta meddelande avlivar på ett dokumentariskt sätt alla spekulationer om att Molotov, Mikojan och Bulganin råkat i onåd, och gäller en officiell middag, som Stalin den 1 april gav i Kreml för den albanska regeringsdelegationen under statsminister Enver Hodja. I officiella meddelanden om dylika händelser följer man ytterst noga den i Kreml gällande rangordningen sovjetledarna emellan, varför ordningsföljden blev ytterst märklig. Efter Stalin nämndes bland deltagarna närmast Molotov, kommunistpartiets fungerande generalsekreterare och vicepremiärminister Grigori Malenkov, sovjetrikets högste polisminister och vicepremiärminister Lavrentij Beria, koordinationsministern för hela försvaret, marskalk K. G. Vorosjilov, Mikojan, vicesstatsminister L. M. Kaganovitj, Bulganin, Kosjygin, Mensjikov, industriexperten Kaftanov och Vasiljevski. Några mycket framträdande ledare, såsom jordbruksministern och vicepremiärministern, medlem i politbyrån m. m. Andrejev har varit borta.

Rangordningen är alltså klar och den bevisar, att förflyttningarna på de högsta posterna ägt rum närmast i kraftkoncentrationens tecken. Vicepremiärministrarna, som nästan utan undantag tillhört politbyrån, har visserligen redan tidigare bildat ett slags inre kabinett, men nu har man markerat det ännu mera genom att frikoppla några av dess mest framträdande medlemmar från de löpande ministeriella ärendena. Stalin håller på att samla kring sig ett krigs- och kriskabinett för alla eventualiteter och med specialister från olika områden som medlemmar och som högsta ledare på sina egna arbetsområden. Och bilden av en kraftkoncentration i krisernas och krigets tecken blir ännu klarare, om man närmare studerar sammanslagningen av många ministerier till enhetliga högsta förvaltningsorgan på de speciellt från krigsekonomin synpunkt viktigaste produktionsområdena — det kollektiva lantbrukets ledning har ju redan tidigare koncentrerats i Andrejevs händer.

De omtalade förändringarna i toppen motsvaras sedan av en djupgående omdaning av Sovjetväldet med sikte på en väldig kraftsamling för nya fredliga eller krigiska uppgifter. Även sovjetstatens hela centrala nervsystem — kommunistpartiet — och massorna alarmeras och mobiliseras i sin helhet. På ekonomins område skall man genomföra den nu gällande femårsplanen i fyra år, d. v. s. före utgången av detta år. Arbetsprestationerna skall överlag höjas, produktionskostnaderna minskas och produktionens massa ökas och kvalitet förbättras. På det politisk-ideologiska området är sovjetväldet mer än någonsin i färd med att sluta sig i sitt kommunistiska skal. Man utrensar partiet. Många lokala partipampar har avskedats, många centralkommittéer för olika områden och kretsar förnyats i sin helhet. Så skedde det i december och januari bl. a. i Leningradområdet, i Vitryssland, Uzbekistan och på många andra håll. Den ideologiska disciplinen skärps även i litteraturen, konsten m. fl. där man på sista

tiden föranstaltat en väldig klappjakt efter »borgerliga kosmopoliter», som söker fördärva sovjetfolkens patriotiska moral.

Stalin med sin politbyrå håller sålunda på att aktivisera hela sovjetimperiet för nya uppgifter i den ryska expansionspolitikens tjänst, men vilka dessa uppgifter skall bli återstår att se. Det är också onödigt att hänge sig åt spekulationer däröver i detta sammanhang. Man bör blott konstatera ett faktum, som är olycksbådande, kanske ödesdigert för Västeuropa, Asien, måhända för hela världen.

Skatteutredningen. Vid 1948 års riksdag väckte högern en partimotion om skyndsamt utredning rörande det gällande skattesystemets verkningar, främst med hänsyn till marginals kattens avvägning och företagsbeskattningens utformning. Högern fick ensam kämpa för förslaget, som avslogs av kamrarna.

Vid början av årets riksdag återkom partiet med sin framställning, nu ytterligare underbyggd och kompletterad med aktuellt statistiskt material. När ordinarie motionstiden led mot sitt slut, framträdde folkpartiet — med tanke på dess avvisande hållning i fjol möjligen en smula oväntat — med ett förslag av liknande innebörd. Från bondeförbundshåll motionerades om reformering av förmögensbeskattningen m. m.

Inom bevillningsutskottet kunde ganska omedelbart konstateras en förändrad inställning till dessa ting mot vad fallet var i fjol. Utan särskilt vidlyftiga debatter enades utskottet kring en hemställan till Kungl. Maj:t om en översyn av skatterna till staten och dessas verkningar samt att de förslag, som därav föranledes, måtte föreläggas riksdagen.

För utskottets motivering stod dock den socialdemokratiska majoriteten ensam. De tre borgerliga meningsriktningarna hade var sin motivering. Högern för sin del krävde dessutom kvarlåtenskapsskattens avskaffande redan i år. Samma förslag framförde högern i fråga om de av förra årets riksdag införda, då såsom extraordinära be- tecknade bensin- och pappersskatterna.

Vilken kunde nu anledningen vara till att den socialdemokratiska majoriteten, som i fjol ställde sig så oförstående till tanken på en översyn, i år anmälde en annan uppfattning? Man vill ju hoppas, att det i de borgerliga motionerna — främst då den utförliga högermotio- nen — förebragta materialet spelat en roll därvidlag.

En starkt bidragande orsak får dock förmodligen sökas på ett annat fält. Källskattereformen har på ett effektivt sätt för vårt folk klargjort den verkliga vidden av skattetrycket. Gemene man har nu för första gången fått fullt klara bevis på hur skattebördorna tar sig ut i det aktuella fallet.

Veterligt har reaktionen inom arbetarevärlden varit avsevärd. Re- geringen lika litet som de socialdemokratiska riksdagsrepresentan- terna har kunnat undgå erfara styrkan hos denna opinion. Man har så kommit till den uppfattningen att något måste göras. Den vanliga vägen valdes. Man tillsätter en kommitté. Vilket skall nu bli dess öde?

Det är svårt att spå med ledning av skattedebatterna i riksdagen. Å ena sidan anslog bevillningsutskottets ordförande herr Olsson i Gävle (s) försonliga tonfall, talade om samförståndslösning och knöt i övrigt an till den utjämnande linje, han beträtt redan under utskottsarbetet.

Å andra sidan framträdde finansminister Wigforss med ett anförande, som onekligen kom att verka betydligt dämpande på sådant håll, där en mera markerad optimism eventuellt varit till finnas. Rättvisligen bör dock medges, att det ogynnsamma intrycket av finansministerns inlägg något litet trubbades av genom ett tal, han ett par dagar senare höll i Gävle. Här yttrade han: »Man kommer ständigt tillbaka till utgifternas höjd såsom det väsentligaste i skattefrågan. Kan de tävlande partierna med uppoffring av olika ändamål gemensamt hålla nere statsutgifterna vid deras nuvarande höjd, då bör en skattesänkning — utöver sloandet av extraskatterna — inte ligga utom området för praktisk politik.»

Från högerhåll har man anledning att vända sig emot det statiska tänkande, som alltjämt i så hög grad synes behärska finansministerns argumenterande i skattefrågan. Han menar, att man vid en given utgiftssumma inte kan göra en skattesänkning på ett håll utan att kompensera den med en höjning på ett annat. Det kan spörjas, hurvida inte just här den stora skiljelinjen, vattendelaren går mellan socialdemokratisk och vad man brukar kalla borgerlig uppfattning i denna fråga. En allmän skattesänkning för alla grupper av skattebetalare skulle i nuvarande läge, anser man i det borgerliga lägret, vara synnerligen lycklig med hänsyn till dess helt visst stimulerande verkningar på arbetsviljan, produktionen och sparsamheten. Ett rimligare individuellt skattetryck skulle därför kunna väntas ge större eller i varje fall lika stora skatteintäkter, som åstadkommes med nuvarande skattetunga.

Att detta skattetryck är ytterst besvärande, framgår av många handa omständigheter. Man behöver blott erinra sig, att inkomst- och förmögenhetsskatterna femdubblats på ett decennium samtidigt som nationalinkomsten knappt fördubblats.

I högermotionen vid årets riksdag göres några intressanta påpekanden i detta sammanhang. Det visas hurusom en ensamstående person, som 1932 hade 8,000 kronor i inkomst, nu behöver — med hänsyn tagen även till penningvärdesförsämringen — det dubbla beloppet för att kunna tillfredsställa samma efterfrågan på nödvändiga varor och nyttigheter. Ungefär detsamma gäller för gift skattskyldig, som 1932 tjänade ca 12,000 kronor. Han behöver nu 24,000 kronor o. s. v.

Utgifterna ensamma avgör skatternas höjd, anser alltså finansministern och synes över huvud taget icke vilja lyssna till den meningen, att man vid ett lägre skattetryck kan ha utsikt att få in mera pengar i statskassan. Naturligtvis går det inte att frigöra skattefrågan från frågan om storleken av de utgifter, som skatterna är avsedda att täcka. Detta konstaterande innebär emellertid icke att utgifterna under alla förhållanden skall anses vara det primära och skatternas summa blott en följd därav. Tvärtom torde de nuvarande ekonomiska

förhållandena ha ådagalagt, att riksdagen icke bör besluta utgifter i sådan utsträckning, att konsekvenserna blir ett samhällsekonomiskt skadligt skattetryck.

En synnerlig återhållsamhet med krav på nya utgifter synes under alla omständigheter ofrånkomlig. Härmed menar vi självklart inte, att varje Kungl. Maj:ts förslag är sakrosant och icke tillåter någon justering vare sig uppåt eller nedåt. Vad vi menar är, att när man från riksdagens sida kommer med förslag om en utgiftsökning på en punkt, man samtidigt bör lämna anvisning på någon annan punkt, där en motsvarande reduktion kan ske. Eller också bör utgiftsökningen avse en angelägenhet av utpräglad produktiv beskaffenhet.

Att dock vissa svårigheter i en dylik verksamhet måste uppstå för en opposition förefaller uppenbart. Oppositionen måste i ganska hög grad vara bunden vid det utgångsläge, som en Kungl. Maj:ts proposition ju alltid innebär, beroende på att Kungl. Maj:t ensam behärskar den administrativa apparaten.

Under debatten i andra kammaren kom just utgiftsfrågan att ganska livligt uppmärksammas. Utskottsordföranden herr Olsson i Gävle medgav, att riksdagen »nog har litet för lätt att besluta, när det gäller miljonutgifter». Många utgifter i vår budget skulle kunna omprövas. Herr Hagberg i Malmö (h) tog upp detta resonemang och strök ytterligare under detsamma. Han gick så över till uttalanden av mera principiell natur. Han menade, att de politiska partierna, som han sade, »jaga varandra» i fråga om utgifter. Den ena riktningen vill inte vara sämre än den andra, när det gäller att, som det heter, visa sig förstående för vad som rör sig i tiden. Detta sneglande mot väljarna i nästan varje mera betydelsefull situation gagnar icke en sund utgiftspolitik. I själva verket står man här inför ett av vår moderna demokratis mest ömtåliga problem, som nog förtjänat att mera belysas i skattedebatterna än vad fallet blev.

Omdömena i tidningarna efter skattebeslutet har blivit i viss mån skiftande. På sina håll inom socialdemokratisk press uttalar man sig sålunda påfallande kyligt och anser, att inga skäl förelegat för socialdemokraterna att nu gå med på »denna meningslösa översyn av våra skatter». Samtidigt har setts uttalanden i viss folkpartipress, vilka andas synnerlig skepsis i fråga om det blivande utredningsarbetets antagliga resultat. Mot den senare uppfattningen kan erinras, att den synes rimma ganska illa med samma tidningars tidigare energiska krav på skattesänkningar.

Över huvud taget kan man fråga sig vartill det tjänar, att i detta ögonblick förstora meningsskiljaktigheterna. Tids nog kommer de i dagen. Enbart detta att enighet i riksdagen kunnat vinnas om behovet av en översyn och om att beskattningen bör så utformas, att den i minsta möjliga grad lägger hinder i vägen för produktion och sparande, utgör åtminstone ett steg i rätt riktning.

Att å andra sidan avsevärda svårigheter för fortsatt enighet kommer att resa sig, när utredningen når fram till de mera kontroversiella tingen, är ofrånkomligt. Mycket kommer dock härvidlag an på atmosfären inom kommittén. Därest något av den utjämnande stämningen

från bevillningsutskottet kunde föras över till kommittéarbetet, vore därmed åtskilligt vunnet.

Utan att vilja lägga någon hämsko på skattedebatten, som helt säkert kommer att flyta vidare på folkmöten och i tidningsspalterna, må till slut blott den anmärkningen göras, att moderation och saktighet i detta offentliga meningsutbyte säkerligen skulle vara till fromma för kommittéarbetet — och förmodligen också för skattebetalarna.

Kring jordbrukets prisfrågor. De segdragna prispförhandlingar, som föregingo 1947 års slutliga uppgörelse mellan jordbrukarna och regeringen, gjorde det klart för den stora mängden konsumenter, att jordbrukets prisfrågor ingalunda äga intresse enbart för producenterna—jordbrukarna, utan äro av omfattande samhällsekonomisk betydelse. Efter fjolårets relativt friktionsfria uppgörelse ha motsättningarna vid årets förhandlingar åter skärpts på ett sätt, som skapat oro i de grupper, där stabiliseringspolitikens indextänkande blivit heligt.

Vissa meningsskiljaktigheter ha gjort sig gällande redan inom de förberedande instanserna — dels i den s. k. LK-delegationen, som upprättar det komplicerade aktstycke, som benämns jordbrukets inkomst- och kostnadskalkyl, dels ock i livsmedelskommissionens och priskontrollnämndens råd. Motsättningarna gälla framför allt frågan om räntekostnadernas täckning samt ett par större poster i inkomstberäkningen nämligen producentbidragen för mjölk och de s. k. stimulansinkomsterna på oljevaxter.

Kalkylens inkomstsomma har upptagits till 2,739 milj. kronor. Från jordbrukarsidan har emellertid betonats att mjölkproducentbidraget (omkring 75 milj. kronor), som anses väsentligen ha karaktär av socialt bidrag och till stor del utgår till personer, vilkas huvudsakliga inkomster erhållas från andra näringsområden än jordbruket, borde borträknas på inkomstsidan, liksom att avdrag också borde göras för det stimulanspris, som tillerkänts oljeväxtodlingen (cirka 30 milj. kronor). Dessa inkomster anses endast delvis komma jordbruket till godo.

De hårdaste motsättningarna ha emellertid framträtt beträffande utgiftssidan — framför allt då man gått att beräkna jordbrukets ränte- och kapitalkostnader. Hittills ha dessa baserats på värdena år 1938/39, men det har allmänt ansetts, att detta i längden ej kan fortgå. Vid en fortsatt tillämpning av denna beräkningsgrund utvisar kalkylen för det kommande produktionsåret ett underskott på cirka 168 milj. kronor eller 6,1 procent av inkomstsommen. På jordbrukarhåll anser man det emellertid orimligt, att jordbruket skall stå i stryk-klass och i fråga om ränte- och kapitalkostnader bygga på förkrigsvärden. Jordbrukarna kräva, att man skall tillämpa en ny beräkningsgrund, — vartill förslag framlagts av en sakkunnigkommitté — varvid hänsyn tages till jordbrukskapitalets stegringar sedan förkrigsåren. Enligt detta alternativ blir underskottet i kalkylen cirka 235 milj.

kronor eller 8,6 procent av de sammanlagda inkomsterna under det kommande produktionsåret.

Sättet att täcka underskottet — vilket det nu må bliva — är av särskild betydelse för statskassan liksom för konsumenterna. Eftersom något riksdagsbeslut ännu inte föreligger om i vilken utsträckning allmänna subventioner under nästa produktionsår skall utgå, har man ännu icke kunnat klart fastställa storleken av det underskott, som måste täckas genom prisjusteringar. Om nuvarande subventioner på omkring 121 milj. kronor komma att utgå även under det nya produktionsåret, räknat från den 1 september, utgör underskottet cirka 47 milj. kronor, om man använder oförändrad metodik vid räntekostnadsberäkningen, under det att det uppgår till cirka 114 milj. kronor vid beräkning enligt de nya principerna.

Underskottet i normalkalkylen för 1949/50 har uppkommit trots att jordbrukets produktionsvolym ökat med över 6 procent jämfört med förra året. På grund av prisfall på bl. a. ägg, potatis och grönsaker beräknas emellertid jordbrukarnas inkomster — och sålunda konsumenternas utgifter — bli cirka 85 milj. kronor lägre, än under innevarande år. Jordbrukarrepresentanterna, som förklarat sig villiga att stödja stabiliseringssträvandena, anse, att detta inkomstbortfall ger utrymme för vissa prisjusteringar uppåt framför allt beträffande mjölken, där produktionens lönsamhet som bekant länge varit otillfredsställande, med påföljd att allt fler gårdar övergått till s. k. kreaturslös drift. Dominerande motparter till jordbrukarna i dessa prisfrågor är LO och TCO, som förklarat, att varje prishöjning utgör en fara för stabiliseringspolitiken, då nämligen lönestoppet härigenom kan störas; detta även om höjningen i fråga kompenseras av en motsvarande prissänkning på någon annan jordbruksprodukt.

Vid de första direkta förhandlingarna mellan regeringen och jordbrukarna ha dessa motsättningar icke kunnat övervinnas. Statsrådet Sträng, som uppenbarligen står inför en mycket svår situation, har underrättat jordbrukarna om, att man från regeringshåll önskar, att uppgörelsen framflyttas till i höst. Tydligt anar man från den sidan ett bättre förhandlingsläge då. Jordbruksrepresentanterna ha emellertid bestämt avböjt detta förslag under betoning av jordbrukarnas självklara rätt till vårprissättning; endast därigenom ges jordbrukarna nämligen verkliga möjligheter att planera och inrikta sin produktion med hänsyn till fasta priser.

För övrigt är att märka, att — om icke uppgörelse kommer till stånd under våren — riksdagen tvingas att endera lämna regeringen fullmakt in blanco att avgöra subventionens storlek eller också får finna sig i att — mot all rim och reson — formellt besluta i efterhand på hösten. Ett sådant tillvägagångssätt kan ur synpunkten av riksdagens behöriga medinflytande svårligen godkännas. Jordbrukarnas krav på vårprissättning synes också rimligt ur den synpunkten, att den stimulans, som ligger i att jordbrukarna kunna räkna med fastställda priser, måste vara till fördel för produktionsresultatet som sådant och följaktligen för livsmedelstillgången i landet.

Utgången av de pågående förhandlingarna avvaktas med det stör-

sta intresse bland alla grupper i landet. Det borde icke vara omöjligt att inom ramen för den nuvarande stabiliseringspolitiken få en ur såväl jordbruksnäringens som folkförsörjningens synpunkt tillfredsställande uppgörelse till stånd. Då man granskar de samhällsekonomiska möjligheterna till prisjusteringar i dagens läge, är det emellertid den samlade livsmedelskostnaden för konsumenterna man bör taga hänsyn till — icke priset på någon viss vara i ören räknat. Det vore säkerligen olyckligt för hela vårt folkhushåll, om man skulle låta levnadskostnadsindex bli enda regulator vid uppgörelserna om jordbrukets prisfrågor.

Det förtjänar framhållas, att det icke är likgiltigt, vilken metod, som väljes för att nå uppgörelse. Ur det allmännas synpunkt innebär subventionsvägen, att staten, som redan nu belastas med 120 milj. kronor för detta ändamål, finge påtaga sig nya betydande utgifter. Samtidigt som det allmänna genom i vissa fall produktionshämmande indirekta skatter »suger upp köpkraft», skulle man alltså genom allmänna subventioner sprida ut ny köpkraft. Vad man än säger om denna metod — uttryck för en konsekvent politik är den inte.

Erasmus och Unesco. Den stora, allmänliga recensionstidskriften, som söker och granskar verkligt viktiga böcker från alla vetenskapsområden, eller åtminstone från de särskilt svåröverskådliga humanistiska, är en eftersökt tulipanaros. De lärde ha velat odla den, helst efter sedan fälten plöjts av de stora krigerna. Så startade Vilhelm Lundström 1917 sin »Svensk humanistisk tidskrift», som levde i knappa tre årgångar; under 20-talet kom den Lundensiska »Litteris» med höga internationella aspirationer. Och så har »Erasmus» framträtt efter andra världskriget, utgiven på kontinenten under beskydd av en ståtlig skara kosmopolitiska berömdheter, från Croce till Gunnar Myrdal. Det är dock knappast troligt, att dessa omslagets portalfigurer kunna deltaga mycket i det löpande redaktionella arbetet. Här ligger i själva verket en huvudsvårighet vid dylika, i och för sig så betydelsefulla företag: var finns den man eller ha den grupp, som mönstrar både tillräcklig erfarenhet, omdöme och intellektuellt kurage och å andra sidan tillräcklig tid och håg för det ofta tacklösa arbetet att välja material och medarbetare för ett så brett anlagt recensionsorgan?

»Deutsche Literaturzeitung», som »Erasmus» i flera yttre stycken efterbildar, led redan under sin blomstrings dagar påtagligt av den antydda olägenheten: alltför ofta syntes valet av recenserade böcker och av anmälare bero på en slump, och kvaliteten blev i motsvarande grad ojämn. »Erasmus» undgår ingalunda dessa risker; en lista på de anmälda svenska arbetena skulle förvåna rätt mången. Andra gånger är det icke recensionsobjektet, utan recensionen, som förvånar. Det förefaller t. ex. i och för sig icke alls långsökt att presentera Fredrik Bööks stora översiktliga monografier för en internationell publik. Det sätt, på vilket Heidenstamboken behandlas i det senast hitkomna numret av »Erasmus», är däremot förbluffande, och desto

mera beklagligt just därför att tidskriftens flesta läsare måste antagas hysa endast dunkla begrepp om den högtstående litteraturhistoriska forskningen i Sverige. Och knappast bli de klokare av artikeln i »Erasmus». Däremot få de redan i första meningen veta, att Bök alltsedan 1910 är den mest omstridda personen i vårt andliga liv; och inom fattiga tre spalter finner recensenten sedan plats att berätta om telegram från Selma Lagerlöf till honom själv, alias Walter A. Berendsohn, om broschyrer från krigsåren och om lånefrekvensen på folkbiblioteken. Utrymmet erhålles på bekostnad av bokens ämne och genom drastiska förenklingar av typen: »1897 nygrundade Heidenstam Svenska Dagbladet med ett eget program och är alltså en meningsfrände till Bök.» En passus bör anföras på originalspråket: »Bök verhehlt nicht, dass Heidenstam sich geistig spät entwickelt hat und verhältnismässig früh geistig in Stockung geraten ist, dass er wenig gelesen und sich fast immer mit Kenntnissen aus Quellen zweiter Hand begnügt hat, dass seiner Gedankenarbeit Vertiefung, Folgerichtigkeit und fester Zusammenhang fehlen. Es wirkt daher überraschend, dass er ihn schon S. 22 ein künstlerisches Genie nennt.» Nej, även om försatserna vore uttömmande och riktiga, behöver Böks sist anförda formulering ej innebära en motsägelse. Världen är fastmer så orättvist inrättad, att en person kan vara tidigt utvecklad, grundligt beläst i förstahandskällor etc. — och ändå vara en talanglös skribent. F. ö. bör man emellertid hålla den möjligheten öppen, att recensionen kan ha fallit offer för strykningar. Att något fuffens skett med korrektivet, måste i varje fall misstänkas, när titeln på Böks arbete anges vara »Verner af Heidenstam» (sic).

Enligt uppgift skall »Erasmus» nedläggas. Det kan då synas onödigt att spilla krut. Men samtidigt förljudes det, att en motsvarande publikation planeras, som på ett eller annat sätt skulle ställas under Unescos auspicier. Då Sveriges anslutning till den sistnämnda organisationen nu är aktuell, ha vi anledning spörja oss, i vad mån det finns skäl att med bidrag av svenska statsmedel understödja en publikationsverksamhet sådan som den ovan exemplifierade. En tidskrift med vetenskapliga anspråk skall naturligtvis minst av allt vara en rad patriotiska reklamannonser. Men den skall lika litet vara en kosmopolitisk insändare- och kverulantavdelning. Den ideella avkastning, som kan begäras på de nedlagda summorna, förutsätter en rimlig grad av planmässighet och kvalitet i det redaktionella arbetet. Och vad man hittills har hört om Unesco, borgar tyvärr icke för, att något organ skulle bättre än »Erasmus'» hittillsvarande ledning lyckas komma till rätta med de vanskligheter, som ligga i uppgiftens natur. Flotta assembléer med floder av de latinska folkens vältalighet, en ynglande amanuensbyråkrati och resestipendiater med lyxtraktamenten kunna måhända vara försvarliga följdforetelser till ett betydelsefullt arbete på lång sikt; några särskilt rationella metoder att främja mellanfolklig odling röja de vid första påseende icke. Säkert är det heller ej ur vägen att här anställa en av de numera så ofta återopade jämförelserna med utländska inrättningar: man un-

dersöke t. ex. proportionen mellan Englands anslag till Unesco och till det egna British Council och jämföre därmed förhållandet mellan vad vi anses böra satsa i Unesco och den blygsamma summa vi anslå åt Svenska Institutet!

Merikoi- På våren 1947 väcktes i Finlands riksdag en motion av de **visto.** två finska riksdagsmännen Pusa, socialdemokrat, och Niukkanen, agrar, angående en urgammal svenskspråkig kustbygds kolonisering med karelare. Motionen innebar, att för den från Björkö (finska Koivisto) i Karelen förflyttade fiskarbefolkningen skulle inom den svenskspråkiga Pernå kommun tillskapas en ny kommun, kallad Merikoivisto (= Havs-Björkö), vilken skulle bli övervägande finskspråkig.

Motionen väckte på sin tid häpnad och förtrytelse men togs knappast på allvar. Den tillstyrktes emellertid trots reservationer under utskottsbehandlingen, men utskottsbetänkandet hann aldrig föreläggas riksdagen i plenum före nyvalen på våren 1948 och frågan hade därmed för denna gång fallit.

Vid den nyvalda riksdagens första session i augusti 1948 inlämnades emellertid en ny motion i frågan. Den hade nu, förutom de ursprungliga förslagsställarna, samlat ytterligare tjugo socialdemokratiska riksdagsmän. Agrarutskottet har nyligen ånyo tillstyrkt motionen med tio röster mot fyra; majoriteten består av socialdemokrater och borgerliga finnar och minoriteten av svenskar och folkdemokrater. Majoriteten har sålunda underlåtit att beakta den uppfattning, som man vet att Finlands president och statsminister samfällt hava, liksom den hörda juridiska sakkunskapens bestämda avstyrkande.

Såsom sakkunnig har nämligen Finlands förre president K. J. Ståhlberg redan över den först väckta motionen avgivit ett yttrande, i vilket han bl. a. framhåller följande: »Merikoivistoförslaget innefattar en ny undantagslag, som bjärt avviker såväl från normala rättsförhållanden som från den allmänna ordningen för koloniseringen av den förflyttade befolkningen. Förslaget innebär sålunda först och främst, att ett särskilt lokalt område, låt vara i expropriationsväg, i sin helhet skulle avträdas, såsom fallet är genom fredsfördrag efter ett förlorat krig. — Den föreslagna undantagslagen — som har avseende på en avgränsad bygd i enskild ägo och i sak således berör vissa bestämda personer — skulle ha karaktären av en speciallag, något som man såvitt möjligt bör undvika i lagstiftningen såsom oförenligt med medborgarnas likställighet inför lagen.» President Ståhlberg ansåg vidare motionens förverkligande innebära »ett från allmänna rättsförhållanden skarpt avvikande och även i övrigt mot det allmänna bästa stridande sätt». Han kom således till det resultatet, »att undantagslagen rörande Merikoivisto icke borde stiftas, utan att syftet med densamma borde förverkligas inom den allmänna ramen för jordanskaffningslagen».

Den vid årets riksdag väckta motionen har föranlett ett uttalande av Finlands statsminister K. A. Fagerholm, vilken av samma skäl

som presidenten Ståhlberg förklarade sig vara ytterst tveksam gentemot det i motionen framlagda lagförslaget, som »tydligt bär partiskhetens stämpel och ej heller är överensstämmande med nordisk rättsuppfattning». Statsministern framhöll vidare följande. Av Pärnä kommun 1,230 innevånare äro endast 60 personer finsktalande. Enligt motionen skulle denna bygd genom inflyttning av omkring 3,000 karelare och de svenskspråkigas bortflyttning bli huvudsakligen finskspråkig. Pernås svenska befolknings naturliga, språkliga och kommunala enhet skulle därigenom splittras och en finskspråkig kil skulle slås in i Östra Nylands enhetligt språkliga bosättningsområde. Enligt jordanskaffningslagen få de förefintliga språkförhållandena ej förändras genom kolonisation. Då Merikoivistoförslagets syfte är, att en svensk bygd överlämnas till finsk bosättning, står alltså förslaget i skarp motsättning till gällande lag. Andra möjligheter borde undersökas än Koivistofiskarnas placering i en svensk trakt. Man måste nämligen beakta, att trots erkänd idoghet borde denna befolkningsgrupp inte ha rätt till speciella fördelar framom den övriga förflyttade befolkningen. Inom Pärnäområdet borde därför i stället en kolonisation ske för den svenskspråkiga befolkningen, som även därav har stort behov. »Om ifrågavarande lagförslag granskas med hela landets bästa för ögonen, kan man inte komma till annat resultat, än att det är i högsta grad olyckligt. En undantags- och speciallag, som har en så begränsad verkningsskrets men samtidigt ur laglighetsynpunkt ett så betänkligt innehåll, är ägnad att äventyra rättssäkerheten och medborgarnas förtroende till statsmakten. Den är dessutom ägnad att åstadkomma splittring och meningsskiljaktigheter mellan statens båda språkgrupper och göra slut på den nationalitetsfred, som alla efter våra olyckliga krig följande regeringar redligt ha strävat att uppnå och även i anmärkningsvärda avseenden lyckats förverkliga.»

En granskning av det föreliggande lagförslaget ger vid handen, att här är fråga om en ren undantagslagstiftning. Till den föreslagna finska kommunen Merikoivisto skulle sålunda från Pärnä kommun överföras femton byar och fem enstaka hemman, vilkas ålderdomliga svenska namnskick (ex. Perby, Tjusterby och Sjögårds) vittna om svensk odling ända från den första svenska bosättningstiden. Från detta område skulle staten äga tvångsinlösa alla fastigheter med deras skogsområden och vidsträckta fiskevatten. Priset vid expropriationen skulle icke bli dagens utan det på orten den 31 dec. 1944 gängse priset. För att förmå de svenska jordägarna att utflytta skulle visserligen de, som överlåta all sin jord, erbjudas att utanför kommunens område erhålla en fastighet av samma värde. Men härav blir uppenbart följden, att bygdens förfinskning kommer att bli allt mera fullständig.

Vid sitt möte i mars detta år har Svenska Finlands folkting konstaterat, att Merikoivistoförslaget innebär en kränkning av inbyggarnas i västra Pärnä rätt enligt den i regeringsformen fastslagna principen om medborgarnas likhet inför lagen. Folktinget förklarade vidare, att hela den svenska befolkningen i Finland härefter som hit-

tills i enig samverkan kommer att med alla lagliga medel motsätta sig varje förverkligande av de planer, som ingå i Merikoivistotionen.

Den sympati, som man här i landet hyser för Finland och dess folk, bygger i mycket på föreställningen, att känslan för lag och rätt där har en djup förankring. Laglighetskampen under ofärdsåren och senare under Lappo-tiden gav oss denna uppfattning. Skulle mot förmodan de av presidenten Ståhlberg och statsminister Fagerholm hävdade synpunkterna finna ingen eller ringa förståelse inom de finska politiska partierna, måste en omvärdering bli nödvändig. Det är inte bara med tanke på Finlands svenskspråkiga befolkning, det är med hänsyn till hela Finland, som den rikssvenska opinionen med spänning — och icke utan en viss oro — följer frågans vidare utveckling. Liksom för de övriga nordiska länderna kommer det alltid för Finland att bli nödvändigt att oryggligt fasthålla vid rätten. Även vid lösandet av sin kolonisationsfråga måste Finland med hänsyn till sitt folks — sina två nationaliteters — framtid beakta sin store rättslärde Rabbe Axel Wredes ord: »Rätt Alltid Warar.» Vad tjänar det den finskspråkiga majoriteten om för Merikoivisto skaffas mark i en urgammal svenskbygd men därmed inom Finland den lika gamla rättsgrunden börjar sönderbrytas — den rättsgrund, som utgör dess starkaste inre och yttre värn? Segrar majoriteten på rättens bekostnad lider den ändock alltid nederlag. Finlands yttre och inre historia ger härom övertygande vittnesbörd.